

Rasvatihase (*Parus major*) talisalga sooline struktuur ja arvukuse muutus

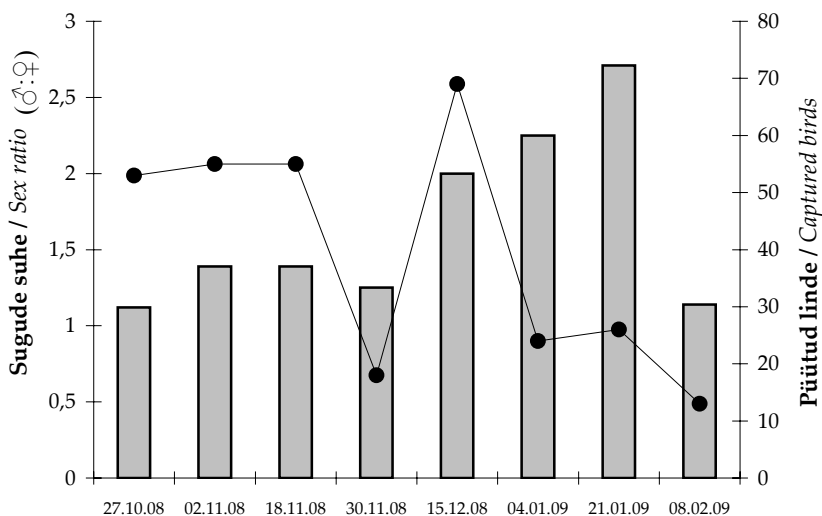
Jaanus Aua
e-post: jaanus.aa@mail.ee

Lindude talvine lisatoitmine on üldlevinud tegevus. Mitmed rõngastajad (autori isiklikud tähelepanekud, Aarne Ots jt.) on täheldanud talvituvate rasvatihaste (*Parus major*) seas isaslindude kuni kahekordset ülekaalu. Ometigi ei ole senini Eestis sellist talvituvate rasvatihaste salkade kallutatud sugude suhet detailsemalt kirjeldatud.

27.10.2008–08.02.2009 püüti juhuslikel päevadel Tääksi külas Viljandimaal toidulauda külasthanud linde 2,5 x 8 meetrise loorvõrguga, et võimalikult suurel määral elimineerida automaatlõksude selektiivset mõju püügitingimustele. Nimelt, ilmselt tulenevalt kehamõõtmete erinevusest, valitseb rasvatihaste salkades range hierarhia, kus isalinnud domineerivad emaste ja noorlindude üle, olles agressiivsemad ning julgemad (Cramp 1993) ning võivad seetõttu ka sagedamini püüinistesse sattuda. Püügi kestus ühel päeval oli 3,5–5 tundi. Toitmiskohta külasthanud linde püüti kokku 8 päeval (vt. joonis 1). Kokku tabati 313 rasvatihast, kellest 38 osutusid korduspüükideks. Püükide põhjal saab hinnata toidumaja külasthanud rasvatihaste salkade suuruse muutusi ja muutusi salga soolises struktuuris.

2008. aasta oktoobri lõpust (isas- ja emaslindude sugude suhe ♂:♀=1,12) kuni novembri teise dekaadi lõpuni (♂:♀=1,39), mil valitsesid suhteliselt soojad sügisilmad, oli rasvatihaste arv püükides märkimisväärselt kõrge – üle 50 isendi päevas. Veel 18. novembril oli eelnevatel püügipäevadel rõngastatud lindude osakaal sedavõrd madal (n=4), et jättis ühest küljest mulje rändeliikumise jätkumisest novembri keskpaigaski. Teisest küljest ei sundinud ilmselt pehmed ilmaolud linde ennast veel siduma konkreetse toitmiskohaga, mistõttu liiguti laialt ringi ja külastati hulguretkede käigus ka suhteliselt kaugel asuvaid toitmiskohti. Viimast väidet näib toetavat ka suure lumetuisu- ja ilmaolude karmistumise järgne püük 30. novembril, mil tabati vaid 18

isendit, kellest 9 olid juba eelnevatel päevadel rõngastatud. Detsembri keskpaiga olukord sarnanes üldjoontes oktoobri lõpu novembri alguse omaga (rasvatihaste suur arvukus, millele sekundeeris rõngastatud isendite tavatult väike osakaal [n=6]) ühe erinevusega: püütud lindude seas oli sugude suhe ($\text{♂}:\text{♀}$) juba 2,00 ja see tõusis kiiresti, saavutades maksimumi (2,71) 2009. aasta jaanuari kolmanda dekaadi algul (joonis1).

Joonis 1. Rasvatihaste talisalgas sugude suhe ($\text{♂}:\text{♀}$; tulbad) ja püütud isendite arv (punktid).

Figure 1. Sex ratio (bars) and number of captured individuals (dots) of Great Tit winter flock.

Edasi langes toidulauda külastanud rasvatihaste arvukus märgatavalt ning 8. veebruari sulailmaga püüti vaid 13 isendit, kellest ükski polnud varem rõngastatud. Sugude suhe oli langenud oktoobri lõpu tasemele (1,14) ning edasised püügid lõpetati.

Kuigi toitmiskohta külastanud rasvatihaseid oli vähemalt 277 isendit, osutus põhisalgas isendite arv (isendid, keda püüti pikema

perioodi jooksul vähemalt 3 korral) üllatavalt tagasihoidlikuks – 4 isendit (2 emaslindu ja 2 isaslindu). Ilmselt oli toidumaja regulaarselt külastavaid isendeid siiski rohkem, sest korra juba kinni püütud linnud muutuvad ettevaatlikumaks ja nende teistkordne tabamine pole enam nii tõenäoline. Samuti pole loorvõrgu püügiefektiivsus 100%.

Kindlasti on talvituvate rasvatihaste populatsioonis talisalkade suuruse ja struktuuri muutuste näol tegemist huvitava nähtusega, mis vääriks täiendavaid uuringuid. Sellisel juhul peab ehk senisest suuremat tähelepanu pöörama rändeaktiivsusele sügisel, ilmastikule püügiperioodidel, talisalkade vanuselisele struktuurile ning miks mitte ka pesitsusedukusele. Ilmselt osutub täiendavate tööde käigus vajalikuks ka rasvatihaste märgistamine toitmiskohtadel värviliste rõngastega, et välja selgitada põhisalga suurus ning asjakohase info laekumise korral ka juhukülaliste „päritolu“.

Kirjandus: — Cramp, S., Perrins, C. M., Brooks, J. D., Dunn, E., Gillmor, R., Hall-Craggs, J., Hillcoat, B., Hollom, P. A. D., Nicholson, E. M., Roselaar, R. S., Seale, W. T. C., Sellar, P. J., Simmons, K. E. L., Snow, D. W., Vincent, D., Voous, K. H., Wallace, D. I. M. and Wilson, M. G., 1993. Parus major, Great Tit. Pages 255–269 in: C. M. Perrins and J. D. Brooks (eds). Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. The birds of the western Palearctic VII : Flycatchers to Shrikes. Oxford University Press, New York.